

багатьох випадках із залученням спеціаліста (ст. 237, 71, 72, 238 КПК України). Важливе значення в цьому аспекті для розслідування значної кількості злочинів відіграє огляд місця події (ст. 237 КПК України). Завдяки залученню спеціаліста при даній слідчій(розшуковій) дії, який надає допомогу слідчому у виявленні слідів кримінального правопорушення, встановленні механізму їх утворення, в розшуку, вилученні та збереженні речей і документів, що мають значення для кримінального провадження, збільшується ефективність швидкого, неупередженого та повного розслідування кримінальних проваджень та попередження подальших злочинних посягань.

Мацішин В'ячеслав Станіславович,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, професор
кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії
внутрішніх справ

ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФАЛЬШИВОМОНЕТНИЦТВА

Стаття 199 КК України передбачає відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей. У даній статті посилена кримінальна відповідальність за вчинення вищезгаданих дій групою осіб та організованою групою осіб.

Однак проблема фальшивомонетництва в Україні залишається актуальною. Статистичні дані Генеральної прокуратури України свідчать, що за останній час збільшилася кількість фактів, коли організовані угруповання підробляли гроші. Так, за 9 місяців 2017 року було зареєстровано 21 факт фальшивомонетництва вчиненого саме угрупованнями (хоча за весь минулий рік таких випадків було всього 2). Підозри оголошені 78 фігурантам, частина з них вже вчиняла такі злочини раніше.

Найпопулярніша купюра у фальшивомонетників – це банкнота номіналом в 100 доларів США. З українських купюр, найчастіше підробляють номінали – 200 і 500 грн.

На нашу думку *об'єктивними умовами* поширення фальшивомонетництва є: а) безперервний розвиток науково-технічного прогресу, а з цим і поява найсучасніших та легкодоступних до самостійного освоєння технічних засобів, за допомогою яких можна незаконно виготовляти фальшиві грошові знаки або цінні папери (наприклад, наповнення ринку такими товарами як копіювально-розмножувальна техніка, що має високу спроможність відтворення друкованої продукції з оригіналу); б) наявність або відсутність матеріальних засобів для можливості (самостійного або за сприяння «спонсорів» з організованих злочинних груп) вибору устаткування, пристроїв та інших технічних засобів, необхідних для того, щоб без проблем займатися злочинною діяльністю по виготовленню фальшивих грошових знаків або цінних паперів (наприклад, закупівля спеціальної фотоапаратури, збільшувальних приладів різної кратності, освітлювальних пристроїв, пресів різної модифікації, карбувального інструменту, паперу, що має певну подібність з тим, на якому виготовляють законні засоби платежів, різні марки барвників, хімічних реактивів, кислот для травлення кліше тощо); в) можливість доступу до ознайомлення із спеціальною літературою, яка містить відповіді на питання, пов'язані з технологічними процесами, що застосовуються під час виготовлення поліграфічної продукції (паперу, фарби) (ця інформація може бути отримана з літератури, яка є в публічних, зазвичай, обласних або міських бібліотеках); г) наявність місця, придатного для занять подібною злочинною діяльністю (за відсутності такого місця злочинець вимушений шукати його).

Серед *умов суб'єктивного характеру* фальшивомонетництва, можна виділити такі: а) наявність в суб'єкта фальшивомонетництва здібностей та нахилів (умінь, навичок) до виробничих процесів, пов'язаних з підробленням грошей та цінних паперів, і, зокрема, до таких технологічних

процесів, які застосовуються в галузі поліграфії, малюванні, фотографуванні, хімії, гравіюванні, карбуванні та ін.; б) знання, які має суб'єкт фальшивомонетництва, застосування яких необхідне йому в процесі вчинення злочину (причому тут треба зважати на знання, що вже є, так і на ті, що набуваються в процесі цієї діяльності: замислення, підготовки, вчинення та приховання злочину; серед таких умов обов'язковими є, наприклад, наявність у злочинця знань про технічні засоби захисту, що використовуються під час виготовлення справжніх грошей; у випадку відсутності тих чи інших знань або засобів злочинці можуть знайомитися з особами, які володіють відповідними знаннями і отримують необхідні відомості від них); в) наявність у суб'єкта вчинення фальшивомонетництва внутрішніх психологічних властивостей, які впливають на прийняття рішення в процесі злочинної діяльності по виготовленню або збуту фальшивих грошових знаків або цінних паперів (до таких властивостей відносяться: спрямованість особи, потреби, інтереси, почуття, світогляд, темперамент, характер, підвищена самооцінка).

До переліку *типових слідів* фальшивомонетництва можна віднести: а) збут грошових знаків, що викликають сумнів у своїй автентичності; б) сліди пошуку матеріалів і виготовлення технічних засобів, пристроїв; в) відомості про використання і закупку спеціальної літератури, особами, які виношують задуми по виготовленню фальшивих грошових знаків або цінних паперів, пошук та отримання консультацій у фахівців з поліграфії, виробництва паперу та інших осіб, які сприяють реалізації подібних задумів; г) відомості про елементи ознак зовнішності осіб, які обґрунтовано підозрюються у виготовленні або збуті фальшивих грошових знаків чи цінних паперів; г) відбитки пальців рук на грошових знаках та устаткуванні, яке було використане під час виготовлення фальсифікатів; д) сліди у вигляді мікрочасток на обладнанні, одязі фальшивомонетників.

Щодо ступеня організованості злочинної діяльності, *суб'єктів фальшивомонетництва* можна поділити на такі види:

а) злочинна організація; б) організована злочинна група; в) фальшивомонетники-одинаки. Щодо вчинення фальшивомонетництва групою осіб, то такі випадки є поширеними однак, майже усі вони мають добре виражені ознаки організованості.

Можна також виділити деякі особливості, притаманні *організованій злочинній групі* фальшивомонетників: а) ретельне планування майбутніх дій; б) реалізація запланованої акції здійснюється лише після особливої команди керівника організації; в) злочинні акції здійснюються, зазвичай, одними й тими ж постійними в організації групами осіб, тоді як безпосередні виконавці можуть змінюватися; г) багатьом таким злочинним групам притаманна «спеціалізація»; г) для досягнення кінцевої мети злочинної акції, члени злочинної організації можуть застосовувати різноманітні тактичні комбінації, що супроводжуються, зазвичай, вчиненням різного роду злочинів, які забезпечують успіх усієї «операції»; д) членами груп фальшивомонетників, які входять до складу злочинної групи можуть використовуватися відомості, які спеціально вводять в оману осіб, що виявляють до них підвищений інтерес, включаючи і працівників правоохоронних органів (для цього злочинцями можуть створюватися і використовуватися окремі об'єкти (приміщення, квартири і т. і.), де на високому рівні фальсифікуються документи, що дозволяють успішно вчиняти проміжні злочинні дії її членів); е) для належного забезпечення проведення тієї чи іншої злочинної акції застосовуються найсучасніші технічні засоби (підслуховування, вибухові пристрої, зброя, відеоапаратура тощо) та методи; є) великі організовані злочинні угруповання виявляють підвищений інтерес до організаційної структури, особового складу, технічного оснащення, а також дій правоохоронних органів і спеціальних служб, особливо тих підрозділів, які безпосередньо займаються протидією фінансовим злочинам, контрабанді, підробленню грошей і документів.